

**Міжнародні юридичні науково-практичні конференції
«АКТУАЛЬНА ЮРИСПРУДЕНЦІЯ»**

LEGAL ACTIVITY

**«СПРАВЕДЛИВІСТЬ, ЗАКОН І
СУСПІЛЬСТВО У СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ»**

**Збірник матеріалів Міжнародної юридичної
науково-практичної конференції**

Тези наукових доповідей

(4 жовтня 2018 року)

www.LegalActivity.com.ua

**Україна
Київ–2018**

УДК 340.11
ББК 67.9(4Укр)
С 74

С 74 Справедливість, закон і суспільство у сучасній державі: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 4 жовтня 2018 року. Тези наукових доповідей. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2018. 117 с.

ISBN 978-617-7674-53-4

У збірник увійшли тези наукових доповідей з актуальних проблем юриспруденції, які оприлюднені 4 жовтня 2018 року на Інтернет-сторінках сайту www.LegalActivity.com.ua, де додатково можна ознайомитися з відгуками, коментарями та науковими дискусіями учасників конференції, відвідувачів та гостей сайту. Також усі опубліковані матеріали конференції внесені до наукометричної бази Science Index (ліцензійний договір №543-09/2013).

Збірник буде корисним і цікавим для наукових, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів та наукових установ, докторантів, аспірантів, здобувачів наукового ступеня, студентів юридичного спрямування, юристів, адвокатів, правозахисників, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, інших осіб.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика авторських текстів, які були запропоновані учасниками конференції.

Організаційний комітет Міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції не завжди поділяє думки учасників конференції.

Повну відповідальність за зміст тез доповідей, достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

ББК 67.9(4Укр)

ISBN 978-617-7674-53-4

Усі права захищені. За будь-якого використання матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим.

© Колектив авторів, 2018

© МЮНПІК «Актуальна юриспруденція», 2018

Семенюк Назарій Миколайович (м. Київ)

Кримінально-правове розуміння значення часу вчинення злочину як запорука справедливості в реалізації закону	98
--	----

СЕКЦІЯ 5.

**Судоустрій. Прокуратура та адвокатура. Правоохоронні
органи і правозахисні інституції**

Голубов Артем Євгенович (м. Київ)

Приватні детективи та детективні агентства як суб'єкти реалізації правоохоронної функції в держав	102
--	-----

Сухонос Віктор Володимирович (м. Суми)

Прокуратура як орган забезпечення законності: компаративний та історичний контексти	106
--	-----

Сухонос Володимир Вікторович (м. Суми)

Правоохоронна система США: місцевий рівень	112
--	-----

ПРОКУРАТУРА ЯК ОРГАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ: КОМПАРАТИВНИЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТИ

СУХОНОС Віктор Володимирович,
*д.ю.н., професор, Голова Вченої ради
Навчально-наукового інституту права,
професор кафедри кримінально-правових
дисциплін та судочинства Сумського
державного університету*

Відповідно до ст. 2 Закону України № 1697-VII від 14 жовтня 2014 р. вітчизняна прокуратура, фактично, реалізує дві функції: участь у процесі відправлення правосуддя (пп. 1 і 2) та нагляд за додержанням законів (пп. 3 і 4) [11]. Фактично, тим самим, прокуратурі повертають її історичне місце органу забезпечення законності.

Вперше прокуратура виникає як інститут королівських уповноважених під час судових процесів в період правління Людовика IX (1226 – 1270). Річ у тім, що у цей період значно зміцніла королівська влада, що мало наслідком потужну судову реформу. Як результат, найважливіші кримінальні та політичні справи стали розглядатися у платному королівському суді.

Прокурори ж були повинні спочатку обслуговувати засідання суду, а потім взагалі готувати письмову частину процесу. Крім того, у ці часи прокурор виступає у якості фіскала – повіреного корони.

У 1265 р. римський папа Климент IV обрав французького легіста Гі Мульке юридичним радником короля [3, с. 371]. Саме Гі Мульке можна вважати першим прокурором французького королівства [12, с. 29].

Створена Людовиком IX прокуратура була модернізована його онуком Філіпом IV Вродливим і проіснувала майже без змін аж до Великої Французької революції [16, с. 25].

Закон 1 грудня 1790 р., котрий створив обраних народом на певний термін суддів для спостереження за правильним застосуванням закону і виконанням судових вироків, заснував призначуваних довічно королем членів прокуратури під назвою королівських комісарів; з 1792 р. на них було покладено і підтримання обвинувачення перед судом [16, с. 507].

10 березня 1793 р. було засновано Надзвичайний трибунал, частиною якого став громадський обвинувач. У декреті Національного конвенту від 5 квітня 1793 р. останній отримав право «затримувати, порушувати переслідування і віддавати суду усіх обвинувачених» [13, с. 101] в усіх контрреволюційних актах, усіх

злочинах «проти свободи, рівності, єдності та неподільності Республіки, проти внутрішньої та зовнішньої безпеки Держави» [13, с. 98–99], а також в усіх змовах, «що схиляють до відновлення королівської влади, або будь-якого іншого уряду, котрий підриває свободу, рівність і народний суверенітет» [13, с. 99].

Першим громадським обвинувачем Конвент 163 голосами обрав Антуана Кантена Фук'є де Тенвіля [1, с. 249].

Формально Фук'є де Тенвіль не був прокурором. Проте його повноваження у Надзвичайному трибуналі змушують багатьох вчених згадувати саме цю посаду [3, с. 700].

25 жовтня 1795 р. М. Робесп'єр запропонував зробити спробу поділу прокурорських функцій: його комісари республіки в якості вартівих закону розслідували злочини, порушували переслідування перед судом і спостерігали за виконанням вироків, а громадські обвинувачі підтримували обвинувачення в публічному засіданні суду. Але вже в 1799 р. ці посади з'єднали в одну – урядовий комісар, а ще через чотири роки вони отримали колишню назву прокурорів (генеральні прокурори, прокурори республіки) [16, с. 507].

Таким чином, формально інститут прокуратури відроджується вже після приходу до влади Наполеона I Бонапарта. В 1808 р. у Франції була запроваджена нова судова система, частиною якої й стала прокуратура як орган публічного переслідування і, разом з тим, «посередницький орган між судом і урядом, очільник судової поліції і орган нагляду за законністю дій посадових осіб судового відомства, який навіть над ними має дисциплінарну владу» [16, с. 30].

Для Наполеона I прокуратура уявлялася засобом урядового впливу на суд, незалежності якого вона протиставлялася; статут 1808 р. і закон 20 квітня 1810 р. під впливом цієї думки зовсім відокремили прокуратуру від адвокатури, надали прокуратурі ієрархічний устрій із суворим підпорядкуванням її нижчих членів вищим і, не задовольняючись наданням прокуратурі обов'язків кримінального переслідування, надали їй характеру представника уряду з усіх питань перед усіма судовими органами, вкрай розширивши її функції і підпорядкувавши їй нагляд сам суд.

На чолі французької прокуратури стояв міністр юстиції, якому були підпорядковані усі її члени. При касаційному і апеляційних судах перебували генерал-прокурори та їхні товариші, які поділяються на помічників і генерал-адвокатів; останні виступали з усними промовами, на перших була покладена письмова праця. При судах першої інстанції діяли прокурори республіки з їх помічниками і адвокатами республіки. Нарешті, при судах простої поліції функції прокуратури виконувались поліцейськими комісарами.

Внутрішні відносини членів прокуратури визначалися засадами ієрархічної

підпорядкованості нижчих вищим і єдності всієї організації. Прокуратура при кожному суді була прокурором, якому підпорядковувались його помічники. Вся прокуратура мала своїм начальником міністра юстиції. Генерал-прокурор апеляційного суду мав у своєму підпорядкуванні прокурорів республіки свого округу, прокурор республіки – комісарів поліції. Тільки прокуратура касаційного суду була поставлена окремо. При цьому, чини прокуратури не користувалися незмінністю і призначалися начальством: їх зв'язок з адвокатурою було перервано. В ім'я єдності члени прокуратури могли замінити один одного, і дія кожного з них мала таку силу, як би вона виходила від усієї прокуратури [16, с. 507–508].

Згодом прокуратури утворилися в Німеччині, Італії, Австрії та інших країнах [8].

В Росії прокуратура, як орган, виник у 1722 р. в результаті трьох указів імператора Петра І. Так, 12 січня запроваджувалися генерал-прокурор і обер-прокурор, які працювали при російському Сенаті, та підзвітні їм прокурори, які діяли в рамках окремих колегій. 18 січня посади прокурорів виникають в надвірних судах. 27 квітня посада генерал-прокурора набуває свого формального статусу в рамках указу «Про посаду генерал-прокурора», яким останній безпосередньо підпорядковується імператору і набуває зверхності щодо Сенату [4, с. 9].

Основною функцією петровської прокуратури був нагляд, судова ж, обвинувальна або позовна діяльність була лише одним із доповнень до функції нагляду, ледь помітним у законі, слабким і незначним на практиці [7, с. 284].

Згодом, за словами В. Ключевського, генерал-прокурор також набув ключового значення і в державному управлінні, адже саме він, а не Сенат «став маховим колесом усього управління» [6, с. 165]. Саме генерал-прокурору були підпорядковані прокурори в судах та колегіях. З іншого боку, усі ці прокурори діяли від імені генерал-прокурора, під його безпосереднім наглядом і заступництвом. Генерал-прокурор надавав указівки підлеглим прокурорам, а останні, в свою чергу, зверталися до нього із доносами та протестами. Усі слушні пропозиції, які виходили як від нижчих прокурорів, так і від самого генерал-прокурора, надсилалися останнім до Сенату. У свою чергу, Сенат під наглядом генерал-прокурора обов'язково повинен був прийняти відповідне рішення щодо зазначених пропозицій.

І хоча формально прокурори призначалися на посади Сенатом, робилося це виключно за пропозицією генерал-прокурора. Сенат же й приймав рішення щодо покарання призначуваних ним прокурорів, тоді як генерал-прокурор та обер-прокурор відповідали виключно перед імператором.

Звісно, Сенат міг заарештувати генерал-прокурора, наприклад, за зраду. Проте права застосовувати щодо нього будь-які заходи покарання він був позбавлений [14, с. 11].

У подальшому доля прокуратури багато в чому залежала від правлячих імператорів. І якщо за часів правління Катерини I, Петра II, Анни Іванівни, Петра III, Олександра I та Миколи I цей орган майже не відігравав істотної ролі в функціонуванні державного механізму, то правління Єлизавети Петрівни, Катерини II та Павла I підносили прокуратуру на досить високий рівень. Зокрема, за часів Павла I генерал-прокурор був не просто міністром, а «майже прем'єр-міністром» [5, с. 148].

Звісно, таке становище не було задовільним. Проте, змінити ситуацію стало можливим лише після ліквідації кріпацтва у 1861 р.

Саме тоді, в результаті судової реформи 1864 р., статус прокуратури істотно змінився. Зокрема, прокуратура звільнилася від функції загального нагляду, а її діяльність, в основному, стала обмежуватись судовою сферою. Звісно, наглядові повноваження у прокурорів залишилися, проте це вже був нагляд за дізнанням і слідством. В судових засіданнях прокуратура займалася лише підтриманням державного обвинувачення. При цьому, на нашу думку, «судова реформа 1864 р. створила не тільки новий суд, але й нову систему правоохоронних органів, а найголовніше, нове розуміння й уявлення про законність та правосуддя» [15, с. 87].

Революції 1917 р. докорінно змінили державний апарат Російської імперії. Взявши владу, революціонери спрямували свою ненависть проти дореволюційних карних органів [4, с. 83–84]. У листопаді 1917 р. декретом № 1 «Про суд», були ліквідовані усі судові установи, у тому числі й інститути прокурорського нагляду (ч. I п. 3 Декрету) [10].

Звісно, згодом вона відродилася, проте, із розпадом СРСР радянська прокуратура припинила свою діяльність.

При цьому, слід мати на увазі, що протягом тривалого часу, самим фактом свого існування, вона здійснювала вплив на східноєвропейські прокуратури.

Як відомо, після II Світової війни, за радянським зразком, прокуратура була утворена в соціалістичних країнах – Албанії, Болгарії, НДР, Польщі, Румунії, Угорщині, Чехословаччині, В'єтнамі, КНР, КНДР та інших [8].

З розпадом соціалістичного табору органи прокуратури були істотно реформовані у напрямі гармонізації та зближення прокурорських систем постсоціалістичних країн з аналогічними системами сучасних демократичних держав.

Зокрема, у Словацькій та Угорській республіках прокуратура зберігає організаційну відокремленість. У Польській Республіці прокуратура включена до

структури міністерства юстиції [2, с. 16].

Цікавим є також правовий статус прокурорських органів. Зокрема, окрім Угорської Республіки, їхня юрисдикція не включає таких функцій як здійснення загального нагляду та самостійне ведення попереднього (досудового) слідства. У Словаччині, Угорщині та Польщі прокурорські органи наділені функціями лише часткового нагляду за дотриманням законодавства та підтримання державного обвинувачення в суді [2, с. 13].

Досить оригінальна ситуація склалася в Чеській Республіці. Вважається, що у 1993 р. прокуратура Чехії була ліквідована, а на її місці було створено державне представництво [2, с. 16]. Утім, це заперечується тим фактом, що в країні, станом на 1 січня 2011 р., система органів прокуратури складається з Верховної державної прокуратури, двох вищих прокуратур, 14 регіональних та 86 окружних прокуратур [9, с. 420]. Що стосується державного представництва, то його лише пропонується створити у системі міністерства юстиції. Утім, навіть якщо цей орган вже створено, то, так само, як і прокуратури Словаччини, Угорщини та Польщі, він також наділяється функціями часткового нагляду за дотриманням законодавства та підтримання державного обвинувачення в суді [2, с. 13].

Таким чином, компаративний аналіз процесів розвитку та функціонування прокуратури свідчить, що вона є одним із провідних органів забезпечення законності.

Список використаних джерел:

1. Алданов М. Фукье-Тенвиль. Сочинения: в 6 кн. Москва: Изд-во «Новости», 1994—1996. Кн. 2: Очерки. 1995. С. 241—277.
2. Горінецький Й.І. Правоохоронна функція держав центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2005. 20 с.
3. Дейвіс Н. Європа: Історія; [пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко]. Київ: Основи, 2001. 1463 с.
4. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє-минуле (1914 – 1920). Мюнхен: Українське Видавництво, 1969. 543 с.
5. Клочков М.В. Генерал-прокуроры при Павле I. *Журнал Министерства юстиции*. 1912. № 4. С. 96—148.
6. Ключевский В.О. Курс русской истории. Сочинения: в 9 т. / ред. В.Л. Янин. Москва: Мысль, 1987—1990. Т. IV: Курс русской истории. Ч. IV. 1989. 398 с.
7. Муравьев Н.В. Прокурорский надзор в его устройстве и деятельности.

Пособие для прокурорской службы: в 2 т. Москва: Университетская типография, 1889 Т. 1: Прокуратура на Западе и в России. 1889. 552 с.

8. Мурашин Г.О. Прокуратура. *Юридична енциклопедія*: у 6 т. [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін.]. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998—2004. Т.5: П—С. 2003. С. 159.

9. Мычко Н.И., Голова Н.А. Европейская система прокуратур. Донецк: Изд-во «Ноулидж» (донецкое отделение), 2011. 487 с.

10. О суде: Декрет Совета Народных Комиссаров от 24 ноября 1917 г. *Собрание узаконений и распоряжений Рабочего и Крестьянского правительства*. 1917. № 4. Ст. 50.

11. Про прокуратуру: Закон України № 1697-VII від 14 жовтня 2014 р.: станом на 28 серпня 2018 р. Верховна Рада України, законодавство України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

12. Сухонос В.В., Лакизюк В.П., Грицаєнко Л.Р., Руденко М.В. Прокуратура України: Академічний курс: Підручник. Суми: Університетська книга, 2005. 566 с.

13. Революционное правительство во Франции в эпоху Конвента (1792—1794): сборник документов и материалов/ [пер. с фр. Н.П. Фрейберг; ред. Н.М. Лукин]. Москва: Изд-во Ком. академии, 1927. 719 с.

14. Сухонос В.В. Організація і діяльність прокуратури в Україні: історія і сучасність: монографія. [наук. ред. Ю.С. Шемшученко]. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 348 с.

15. Сухонос В.В. Прокуратура в державному механізмі Російської імперії після судової реформи 1864 року: монографія. [наук. ред. Ю.С. Шемшученко]. Суми: ВТД «Університетська книга», 2012. 104 с.

16. Фойницкий И.Я. Курс уголовного судопроизводства: в 2 т. Санкт-Петербург: Альфа, 1996—1996. Т.1: Вводная часть. Судебные установления. 1996. 607 с.

